

Lodewijk [II] de Baenst (+ 1494) en zijn epitaaf (1496)

IN DE NOORDELIJKE OMGANG VAN HET KOOR van de Brugse Onze-Lieve-Vrouwekerk, in de zgn. H.-Drievuldigheidskapel, bevinden zich diverse gedenksteden in reliëf en een mausoleum van leden van de familie de Baenst.

De twee gedenksteden in reliëf betreffen Lodewijk [I] de Baenst met zijn echtgenote Clara Losschaert en hun gezin en hun zoon Lodewijk [II] de Baenst met zijn echtgenote Margareta Boulengier. Beide gedenksteden in reliëf tonen de echtelieden, hun patroonheiligen en de kinderen (het tweede gezin was kinderloos) omheen een O.-L.-Vrouw, resp. met Kind of met boek en scepter. De O.-L.-Vrouw figuur zit op een troon onder een tentvormig baldakijn, opgehouden door twee engelen met opengeslagen vleugels, de patroonheiligen zijn staand, de ouders en kinderen geknield. Alleen in de eerste gedenksteen vindt men in de bovenhoeken het familiewapen De Baenst (*in sabel een dwarsbalk van zilver met in het schildhoofd 3 meerltjes van hetzelfde gebroken met een ring van keel op de dwarsbalk*) en het alliantiewapen De Baenst-Losschaert. Maar in beide gevallen is in de boven- en zijranden in een holle lijst vele malen het embleem van de familie De Baenst afgebeeld: een gebalde vuist die een stralenkrans omklemt. Beide gedenksteden zijn zeer gelijkend en dan ook zeer waarschijnlijk kort na elkaar zo niet gelijktijdig gemaakt^[1]. Alleen onder de tweede gedenksteen in reliëf is er ook nog een grafschrift aangebracht. Het is precies met dit grafschrift dat er iets aan de hand lijkt dat blijkbaar, sinds deze steen er meer dan 500 jaar geleden aangebracht werd, nooit eerder werd opgemerkt. Maar laten we eerst de figuren even situeren.

LODEWIJK [II] DE BAENST

Lodewijk [II] de Baenst was de zoon van Lodewijk [I] de Baenst en Clara Losschaert die in 1441 gehuwd waren en, te oordelen naar de afbeelding ervan op hun gedenksteen, tien kinderen hadden: vijf zonen en vijf dochters, maar

[1] Volledige beschrijving in: V. Vermeersch, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, 3 vols., Brugge, 1976.

waarvan slechts twee zonen en drie dochters de volwassen leeftijd bereikten^[2]. Zijn vader was in de periode 1443-1453 tweemaal tesorier van de stad Brugge geweest, eenmaal hoofdman van het Carmers Zestendeel en eenmaal burgemeester van raden^[3]. Lodewijk was niet hun oudste zoon: de oudste levende zoon bij het overlijden van de vader was zijn broer Pauwel, de latere president van de Raad van Vlaanderen^[4]. We weten niet precies wanneer Lodewijk geboren werd, maar hij was nog een minderjarige (*Loykin sBaenst*) toen hij in 1471-72 bij Gilbert de Ruple, raadsheer en tesorier van Filips de Goede, verbleef^[5].

Enkele jaren later was hij een jongeman geworden en zoals vele van zijn tijdgenoten uit de adellijke stand nam hij deel aan steekspelen. Zo nam hij op woensdag 28 april 1479 deel aan het steekspel van de Witte Beer te Brugge en won er de eerste prijs de *Spriet*. Deze kreeg hij uit de handen van hertogin Maria van Bourgondië die het steekspel gade had geslagen vanuit een raam op de verdieping van het huis *Cranenburg* op de Grote Markt. Als winnaar werd hij ook de *forestier* van dit gezelschap voor een jaar^[6]. Hij was andermaal deelnemer aan een steekspel van de Witte Beer te Brugge in 1480 (zondag 16 april), waar hij aantrad, gekleed in wit fluweel en in 1481 (maandag 7 mei), toen hij de tweede prijs de *Hoorn* won^[7]. En op de zaterdagen 12 februari 1480 en 4 maart 1480 nam hij deel aan het steekspel 'ter Spinette' (*l'Épinette*) te Rijsel^[8]. Maar ook in het 'echte' werk stond hij zijn mannetje. Op 7 augustus 1479 was hij present op de

-
- [2] Wij kennen twee zonen Pauwel en Lodewijk en drie dochters, Margareta, Anna en Clara, die intrad in het Brugse St.-Claraklooster.
- [3] BRUGGE, Stadsarchief, *Databank wetvernieuwingen*: 2 september 1443: tweede tesorier; 2 september 1444: hoofdman Carmers; 2 september 1447: burgemeester; 2 september 1452: eerste tesorier.
- [4] Over hem zie: F. BUYLAERT, 'Baenst, Paul, rector van de universiteit van Padua, raadsheer bij de Grote Raad en president bij de Raad van Vlaanderen', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, 2005, kol. 49-53.
- [5] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 18 (weesrekening 1472-73), f° 23v: item xxvj in oct. betaelt Guillebert de Ruple Raed en(de) t(res)orier vanden Wapeninghe mijns ghed(uch)s hee(re) over Loykin sBaenst tafle van eene jare viel den iijj dach in octobre ao LXXIJ tot alst blijct bij zijnder quitancie) C Lb p. val. viij Lb vj S viij d. f° 24v vermeldt nog andere kosten aangerekend door de Ruple verleyt over den vors(eiden) Loykin die vergoed werden.
- [6] J. DE JONGHE (ed.), N. DESPARS, *Cronycke van den lande ende graefsepe van Vlaenderen ... van de jaeren 405 tot 1492*, 4 vols, Brugge, 1829, 1829, 1839, 1840, IV, p. 184. De tweede prijs, de Diamant, ging toen naar aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, echtgenote van Maria van Bourgondië.
- [7] J. DE JONGHE (ed.), N. DESPARS, *Cronycke*, IV, p. 199, 206-207; A. VAN DEN ABELE, *Het Ridderlijke Gezelschap van de Witte Beer*, Brugge, 2000, bijlagen II en III.
- [8] J. DE JONGHE (ed.), N. DESPARS, *Cronycke*, IV, p. 198, 204.

veldslag van 'Blangy', beter gekend als de veldslag van Guinegatte tussen de legers van Maximiliaan van Oostenrijk en de Franse koning. Hij was één van 17 Vlamingen die toen na afloop van de veldslag door Maximiliaan van Oostenrijk geridderd werden^[9].

Zoals zijn vader had hij een korte loopbaan in de magistratuur van de stad Brugge: in 1479 was hij eerste raad, in 1480 hoofdman van het St.-Donaas Zestendeel en in 1482 van het St.-Jacobs Zestendeel^[10]. Hij maakte ook een pelgrimstocht naar Palestina en bezocht er de heilige plaatsen, wat hem, als adellijke pelgrim, de titel 'ridder van Jeruzalem' opleverde^[11]. Hij was ook lid van tal van religieuze gilden en broederschappen: *t'gheselschap vanden edelen bloede* (de Confrérie van het Heilig Bloed), de gilde van Sint-Joris-ten-Distel, de gilde van O.-L.-Vrouw van Rozebeke, het gilde van Sint-Barbara in St.-Pieterskapelle, de gilde van O.-L.-Vrouw van der Sneeuw, het gilde van Sint-Cornelis in het St.-Janshuis, het gilde van de Tienduizend Martelaars van O.-L.-Vrouw, het gilde van de Drie Santinnen van O.-L.-Vrouw, het gilde van Sint-Joos in de Ezelstraat, de gilde van Sint-Margriete in de Plaetspolder en [de schuttersgilde] van Sint-Joris van de Ouden Boog^[12].

Hij huwde na huwelijkscontract van 8 april 1486^[13] met Margareta Boulengier uit Bergen, oudste dochter van Niklaas, heer van Mauvilles (Henegouwen) en N. de Cuvilliers. Zij hadden samen evenwel geen kinderen.

Schrijven was blijkbaar niet zijn grootste kunst, als we zijn handtekening als referentie mogen nemen. Op een kwijting van 24 augustus 1487 voor een

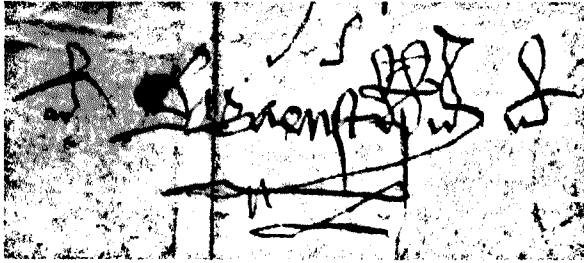
[9] Vermeld in zijn memoriaalboek uit 1480 door Jan van Dadizele, soeverein baljuw van Vlaanderen en de aanvoerder van het Vlaamse plattelandsmilities in deze veldslag, Jan van Dadizele was zelf één van deze 17 geridderden (Privécollectie familie Arickx, f° 56^v); N.N., *Dits die eccellente Cronike va(n) Vlaendere(n)*, Antwerpen, 1531, f° 217: *Lodewijc de Baenst f. Lodewijcx*; BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 75: oude genealogie.

[10] BRUGGE, Stadsarchief, *Databank wetvernieuwingen*. De wetvernieuwingen gebeurden toen steeds op 2 september. Hij werd telkens als ridder vernoemd.

[11] A. VIAENE, 'Vlaamse Jeruzalemavaarders in de Bourgondische eeuw', in: *Biekerf*, 65 (1964), p. 5-16, i.h.b. p. 10; P. DONCHE, '104 Jeruzalemavaarders (1404-1560) verzameld door wapenheraut Cornelius Gailliard anno 1548-1560', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 147 (2010), p. 329-350, nr. 26.

[12] Opgesomd in zijn testament: BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 25, f° 3^v.
[13] Een kopie bestemd voor Lodewijk de Baenst van dit huwelijkscontract bleef bewaard in: BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 21. De getuigen van zijn kant waren zijn broer Paul de Baenst, doctor in de rechten, heer van Voormezele, president van (de Raad van) Vlaanderen en Pieter Metteneye, heer van Marke, schoonbroer (echtgenoot van zijn zuster Margareta) en meester Jan Hannelton.

som van 148 pond 13 schellingen 6 penningen groten die zijn broer Pauwel de Baenst hem nog schuldig was uit de verdeling (onder Lodewijk, Pauwel en hun schoonbroer Pieter Metteneye) van de nalatenschap van hun overleden oom Jan Losschaert, vinden we zijn gekrabbelde handtekening^[14].



BESCHIKKINGEN OVER DE BEGRAAFPLAATS IN LODEWIJKS TESTAMENT

Voor zijn overlijden liet Lodewijk [II] de Baenst zijn uiterste wil optekenen. Een olografisch testament is niet voorhanden, maar wel een tekst waarin zijn testamentaire beschikkingen opgetekend werden, niet in de ik-vorm maar in de hij-vorm en evenmin gedagtekend noch ondertekend, maar allicht daterend van het begin der jaren 1490. Vermoedelijk gebeurde de optekening door meester Jan Haneton die bij hem in dienst was en die ook één van zijn aangestelde testamentuitvoerders was^[15]. Dit moet gebeurd zijn toen Lodewijk [II] nog goed te been was (of hoopte het terug te worden), want hij vermeldt erin dat hij niet wist of hij vóór zijn overlijden al dan niet nog een pelgrimstocht naar St.-Jacob in Compostella (*tvoyage van Sint Jacop*) zou gemaakt hebben. Indien niet dan moesten zijn testamentuitvoerders een geestelijke in zijn plaats naar het graf van St.-Jacob sturen^[16].

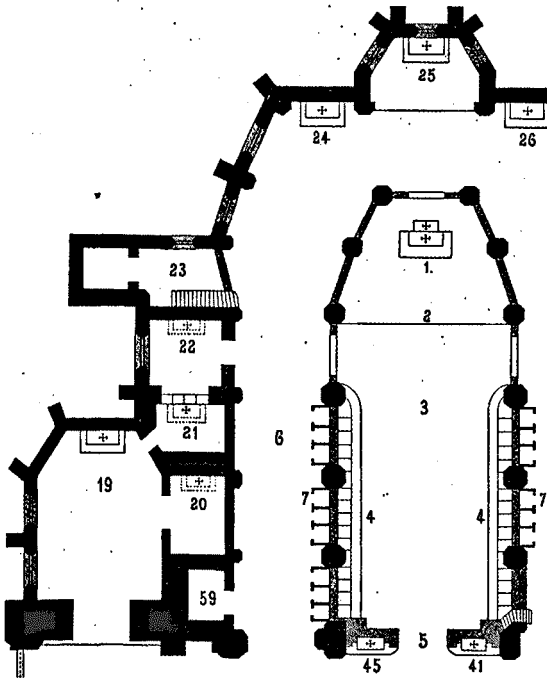
In zijn testament drukte hij de wens uit *begraven te zijne met vrouwe Margriete Boulengiers zijne gheselenede indien dat huer also ghelieft in Onser Liever Vrouwen kerke in Brugghe inde cappelle daer Lodewijc de Baenst zijn vader ende Zegher de Baenst zijn o(o)m begraven ligghen of elders ter discrecie van zijnen testamentarissen*. Dit verklapt

[14] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 23. Zijn zuster Anna was al kinderloos overleden in 1485, zijn zuster Clara was kloosterlinge en deelde dus niet in de erfenis.

[15] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr 25.

[16] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 25, f° 4.

dus dat zijn vader Lodewijk [I] en zijn oom Zeger al samen in een kapel in de O.-L.-Vrouwekerk begraven waren en dus niet op het O.-L.-Vrouwekerkhof, zoals in de 19^{de} eeuw (J.-J. Gailliard) en nog in de 20^{ste} (V. Vermeersch) werd vooropgesteld^[17].



De noordelijke omgang van het koor van de Brugge O.L.Vrouwekerk in 1866: 59: opslagplaats, 19: de H. Kruiskapel, 20: H. Drieuldigheidskapel (Breydelkapel), (21)-22: St.-Margaretakapel (Bladelin of de Baenstkapel), 23: Gruuthuusekapel^[18].

[17] J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre occidentale avec des données historiques et généalogiques. Arrondissement de Bruges. T I, 2^e p.*, Bruges, Eglise de Notre Dame, Brugge, 1866, p. 425. De kwartieren van de begravenen in dit werk vermeld zijn: voor Lodewijk de Baenst: de Baenst, Slys, Bave, Grysperre, voor Catharina Losschaert: Losschaert, D'Hont, Vandennecke, Van Der Banck. V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, p. 351-352.

[18] Tegenwoordig zijn er vanuit de ruimte 19 geen doorgangen meer naar de ruimtes 20 en 21, daarentegen is er een deur van ruimte 20 naar de kooromgang (zodat bezoekers deze ruimte kunnen bezoeken). Deze ruimte, neemt licht zowel via een hoog raam uitgevend op de ruimte 19 als via het stenen maaswerk omheen de deur naar de kooromgang en ook omdat boven dit ong. 3 meter hoge maaswerk er helemaal geen muur meer is tot aan het gewelf van de kerk.

Zijn oom Zeger, heer van de heerlijkheid Lembeke in Oostkerke-bij-Brugge, gehuwd met Katelijne Honin, had over de jaren 1440 tot aan zijn dood een lange loopbaan uitgebouwd in het Brugse stadsbestuur als gecommiteerde van de tresorerie of als hoofdman van het O.-L.-Vrouw Zestendeel. Hij overleed als burgemeester van zijn stad tijdens het ambtelijk jaar 1471-72. Hij woonde in een nieuwgebouwd groot dwarshuis met schermgevel^[19] aan de Oude Burg, pal links (maar er van afgescheiden door het Raamstraatje) van het Hof van Sint-Joris (thans genaamd het Hof van Watervliet) dat zijn oudste broer Jan [III] de Baenst, heer van St.-Joris, had gebouwd.

De kapel waar Zeger begraven werd is de H.-Drievuldigheidskapel, nr. 20 op het bovenstaande plattegrond. Deze werd in de jaren 1484 en 1486 immers in één adem genoemd als *de capelle van der Drievoudicheyt die men nu heet de capelle van Zegher de Baenst*^[20]. Deze kapel werd ook Breydelkapel genoemd wegens de graven van enkele Breydels (maar ook enkele leden van de familie Bave vonden er hun laatste rustplaats). Het is dus daar dat ook de ouders van Lodewijk [II] begraven lagen en hij zelf ook wenste begraven te worden.

De zoon van zijn oom Zeger, Jan Zegerszoon de Baenst, ongehuwd overleden op 23 oktober 1516 werd ook in de H.-Drievuldigheidskapel begraven. Hij heeft een mausoleum in de muur tegenover het altaar met een lange tekst over de fundatie die hij had gesticht voor zijn zielerust en die van zijn ouders: *Mer Jan de Baenst f(iilius) Zeghers ruddre heere van Lembeke hebbe(n)de zyn sepulture hier voore in deze cape(l)le va(n)der heligher Triniteijt heeft ghefu(n)deert en(de) bezet ter eere(n) Gods ov(er) de zalicheit va(n) zij(n)der ziele mede vader en moeder dewelcke ooc in deze capelle ligghe(n) beg(ra)ven ...*^[21]. Het grafschrift op de basis van het mausoleum is onleesbaar geworden en zijn ligbeeld is ook verdwenen, maar de boogvormige omlijsting, bekroond door zijn wapenschild omheen de tekst van zijn fundatie is er nog steeds te zien.

[19] Thans aangeduid als *Het huis De Halleux*, Oude Burg 21, zie: *Cahiers van Levend Archief* vzw, uitgave van de Werkgroep Huizengeschiedenis van Levend Archief, nr. 3 (feb. 2001). Zie ook de kaart van Marcus Gerard uit 1562.

[20] J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires*, p. 271, 516, 517.

[21] Het grafschrift luidde: *Hier leght begraven mer Jehan de Baenst fs. Zeghers rudder, heere van Lembeke, die starf int jaer XV^c XVI 23 october*: J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires*, p. 427 vermeldt dat hij begraven werd op het O.-L.-Vrouwkerkhof, maar dit is in tegenspraak met de tekst van de fundatie op zijn mausoleum (geciteerd p. 320) waar hij expliciet zichzelf en zijn ouders begraven noemt in de H.-Drievuldigheidskapel; zie ook V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, p. 500-504.

Dit mausoleum wordt in het grafschriftenboek *De Hooghe* (samengesteld tussen 1698 en 1707) vermeld^[22] onder het *Begin van de Capellen in de Beucken, Zijnde de eerste van de capellen die vande h. Dryvuldigheyd alwaer in den eynt muur staat eene Tombe met een mans figure in t' harnasch*. Met *Capellen in de Beucken* wordt in feite de kapellen in de kooromgang bedoeld, beginnend met die aan de noordkant en waarbij de kleine ruimte (nr. 59) tussen de eerste (hoek)pilaar en de tweede pilaar niet als kapel beschouwd wordt.

Dat Lodewijk [II] het in zijn testamentaire beschikkingen niet heeft over het graf van zijn andere oom Jan [III] de Baenst, heer van Sint-Joris, overleden op 18 maart 1486 komt omdat deze begraven werd in een kapel iets meer verderop naar het oosten, de zogenaamde St.-Margareta-kapel (ook genaamd Bladelin kapel of De Baenst kapel). Deze kapel was in 1448 gesticht door Margareta Bladelin (zuster van Pieter Bladelin, de stichter van Middelburg-in-Vlaanderen), echtgenote van Colaard de Fevere, en zij had die kapel ook opengesteld voor haar kinderen en hun afstammelingen^[23]. Jan [III] de Baenst en zijn echtgenote Margareta de Fevere (+ 7 april 1497), dochter van Colaard, had daar dan ook in het midden een vrijstaande tombe met ligbeelden^[24].

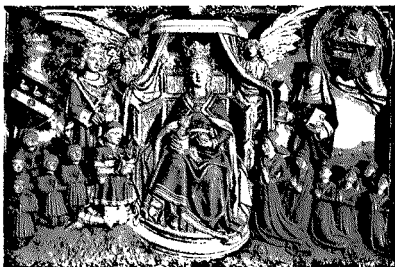
Het testament van Lodewijk [II] vermeldt ook nog: *dat men make inde zelve cappelle een zarck van zulke fatsoene als tsarck van zijnen vader te weten met zijne wapene up een zijde ende met de wapenen van hem ende van mer voorseide vrouwe zijne gheselenede tvoorseid zarck ghestoffeert met zijne vier quaertieren*. Hier vernemen we dus dat zijn vader in die H.-Drievuldigheidskapel onder een zerksteen begraven lag met daarop zijn wapen, het gedeelde wapen De Baenst-Losschaert en vier kwartierschilden. Later werd in de marge van het testament nog bij genoteerd: *Mer Lodewijc de Baenst testateur es tevreden dat men gheenen nieuwen zarc en legghen, maer dan zijn dode lichame begraven zij onder den zarck ende sepulture van zijnen vadere ende dat men stelle een epitaphe met gouden lettren ghelijc zijn vader*. Het was voor hem dus niet overdreven belangrijk waar hij precies begraven werd.

De ouders van Lodewijk [II] waren overleden resp. op 12 juli 1454 en 28 augustus 1458. Hun grafzerk is verloren gegaan en zelfs de herinnering aan het

[22] BRUGGE, Openbare Bibliotheek, ms. 449, deel I-II, p. 162.

[23] J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires*, p. 271 en 326. Margareta Bladelin en Colaard de Fevere hadden twee dochters: Elisabeth, gehuwd met Joos I van Varsenare (+1456), en Margareta, gehuwd met Jan [III] de Baenst.

[24] J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires*, p. 329 en plaat XXXVII; V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, p. 324-326. Deze ruimte (nr. 22) is niet toegankelijk voor bezoekers en afgesloten met een grote dubbele deur.



Gedenkstenen in reliëf voor Lodewijk [I] de Baenst en zijn zoon Lodewijk [II] de Baenst



precieze uitzicht van hun zerk is onnauwkeurig^[25], maar het grafschrift bleef bekend: *Sepulture van heere Lodewyc de Baenst, die starf van deser weirelt den xij dach van hoyemaent in't jaer MCCCCLiiij. Sepulture van joncvrauwe Clara fa Antheumis Losschaert weduwe van sheer Lodewijc de Baenst die starf van deser weirelt in't jaer MCCCCLviiij den xxviiij dach in ougste.*

Een grafsteen met dit grafschrift is thans niet meer te zien in de O.-L.-Vrouwekerk, maar in de H.-Drieuldigheidskapel treft men in de muur nog een rechthoekige gedenksteen (119 x 78 cm) in reliëf van Lodewijk [I] de Baenst en Clara Losschaert aan^[26].

In dezelfde kapel treft men, rechts van het altaar, ook nog de zeer gelijkende rechthoekige gedenksteen (105 x 73 cm) aan voor Lodewijk [II] de Baenst en zijn echtgenote Margareta Boulengier.

Lodewijk [II] rept in zijn testamentaire beschikkingen evenwel nergens over een gedenksteen in reliëf noch voor zijn ouders noch voor hemzelf. Het ziet er dus naar uit dat de opdracht tot het maken van twee dergelijke gedenkstenen door zijn overlevende broer en zusters gebeurde. Vermoedelijk werden zij gemaakt kort na het overlijden van Lodewijk [II] de Baenst en mogelijk zelfs

[25] In J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires*, p. 425 staat een tekening van een zerk met bovenaan een wapen de Baenst, geflankeerd links en rechts door acht kwartierschilden, vier van vaderlijke en vier van moederlijke zijde, terwijl Lodewijk [II] in zijn testament het heeft over: het familiewapen, een gedeeld familiewapen de Baenst-Losschaert en slechts vier (vaderlijke) kwartieren.

[26] Het bordje met uitleg voor toeristen vermeldt verkeerdelijk *Lodewijk jr. de Baenst*, dit moet uiteraard Lodewijk sr. zijn ...

gelijktijdig. De overlijdensdata van Lodewijk en zijn vader liggen immers zo'n 40 jaar uiteen, er zouden nooit zoveel overeenkomsten kunnen bestaan hebben als de gedenkstenen elk telkens kort na overlijden werden gemaakt. Maar wanneer dit precies gebeurde is niet bekend.

DE EPITAAF VAN LODEWIJK [II]

Onder de gedenksteen van Lodewijk [II] is een grafschrift aangebracht in zeer sierlijke gotische letters:



hier voren leghet mer Lodewiic
de Baenst ruddere fs lodewiixc die
staerf int jaer M.CCCC.XCVJ
de v.sten dach van wedemaent

In een 17^{de}-eeuwse kopie van een grafschriftenboek uit ca. 1566 worden de gedenksteen en de tekststeen als één ensemble beschreven^[27]. Maar J.-J. Gailliard in zijn *Inscriptions Funéraires* uit 1866 schijnt aan te geven dat die zich toen niet in de H. Drievuldigheidskapel bevond maar in de kleine opslagruimte ten westen ervan^[28]. In het begin van de 20^{ste} eeuw werden de gedenkstenen grondig gerestaureerd en opnieuw gepolychromeerd^[29].

[27] V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, II, p. 355 (BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, Fonds Goethals, 1509: grafschriftenverzameling aangelegd door Pierre (moet allicht zijn: Philippe) d'Assignies, monnik van de abdij van Cambron.

[28] J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires* ... , op.cit., 1866, pp. 269 en 325. Gailliard is echter zeer onduidelijk: enerzijds heeft hij op p. 269 over de H.-Drievuldigheidskapel en een 'belendende kapel' (maar bedoelt hij belendend ten westen (nr. 59) of ten oosten (nr. 21), 'eertijds ook in bezit van de familie De Baenst', maar die 'later' (wanneer?) omgevormd werd tot 'magasin' (opslagplaats). Maar waarop slaat 'die'? Op de H.-Drievuldigheidskapel of op de 'belendende' kapel? Is de vrij kleine ruimte van nr. 59 (we schatten die op 1,5 op 3 meter) ooit een kapel geweest? In de voetnoot op p. 269 noemt hij de kleine ruimte tussen de eerste en de tweede pilaar 'nu omgevormd tot opslagplaats'. "Tussen de eerste en de tweede pilaar" is nr. 59, dus zou dat de 'belendende' kapel zijn en die kleine ruimte zou dus toch ooit een kapel geweest zijn. Op p. 325 stelt hij dat het grafschrift van Lodewijk [II] de Baenst zou zijn 'in die kapel die nu dient als opslagplaats'. Dat zou dan betekenen dat die steen voor 1866 van nr. 20 naar nr. 59 werd overgebracht en tussen 1866 en heden weer terug naar zijn oorspronkelijke plaats nr. 20 werd gebracht ...

[29] V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge*, II, p. 352.

De steen met grafschrift is in een perfecte staat van bewaring en het overlijdensjaar leest zeer duidelijk als M.CCCC.XCVJ (1496). Maar er is toch iets aan de hand met dit overlijdensjaar!

Lodewijk [11] had geen kinderen bij zijn echtgenote Margareta Boulengier, maar was toch niet kinderloos. Hij had immers bij een Elizabeth van Wetteren een natuurlijke dochter verwekt, Cornelia de Baenst. Zij was nog een adolescente, Neelken genoemd, toen haar vader zijn testament opmaakte en hij haar daarin begiftigde met een pachtgoed van 67 gemeten groot in Heist: *Item hij gheeft Neelken zijne natuerlike dochter die hij hadde bij Lijsebetten van Wettre, t(er)stont naer zijn overlijden een pachtgoed gheheeten Staiecost, groot zijnde ontrent LXVIJ gh(emeten) een line LIIII r(oeden) met de huusen en(de) bomen daerop staende, ligghen(de) int a(m) bachte van Lysweghe en(de) prochie van Heys met zulken laste alser jaerlicx uutegaet om van dien te meughen ghebruken bij huer en(de) haer aeldinghers commende van haer lichaeme en(de) van ghetrauden bedde eeuwelicke en(de) erflike^[30].*

Weinige jaren later huwde zij met Cornelius Fremault^[31]. Hun huwelijkscontract werd opgemaakt op 30 april 1496 voor de raadsheren van de Raad van Vlaanderen tussen enerzijds haar toekomstige echtgenoot en anderzijds ridder Paul de Baenst, president van de Raad. Hierbij stond Paul de Baenst ook garant voor het akkoord van zijn zuster Margareta de Baenst, weduwe van Pieter Metteneye. Pauwel staat er in vermeld als: *comme oncle de damoiselle Cornélie de Baenst fille naturelle de FEU messire Loys de Baenst son frere^[32]*. Wijlen ridder Lodewijk ... Lodewijk was dus al overleden op datum van 30 april 1496 en dit is meer dan een maand vóór de overlijdensdatum vermeld op de steen: 5 juni 1496!

Dit huwelijkscontract is bewaard in de vorm van een eigentijdse kopie op papier. Men zou nog kunnen denken aan een datumfout bij het maken van de kopie. Maar er is meer ... Er is immers ook nog een andere akte die de datum op de steen tegenspreekt. En ditmaal een authentieke akte, gedateerd 2 oktober 1494. Deze akte vermeldt *vrouwe Margriete Boulenghiers, weduwe van wijlen mer Lodewijk de Baenst, rudder*. Margareta Boulengier verscheen toen voor burgemeester en schepenen van de stad Brugge en erkende een deel van een lijfrente ontvangen te hebben van Pieter Metteneye en diens echtgenote Margriete de Baenst (haar schoonzuster). De rente was haar recht op bijleving, conform wat daarover in haar huwelijkscontract was gespecificeerd in het geval dat haar echtgenoot voor

[30] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 25, f° 2^v-3.

[31] Zie over hem ook de uitstekende genealogie M.H. FREMAUX, *Histoire généalogique de la famille Fremault 1200 à 1538*, Rijsel, 1908, i.h.b. p. 43 en 45-47.

[32] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 36.

haar zou overlijden. Die rente was ook ten laste van haar andere schoonbroer Pauwel de Baenst^[33]. Hieruit blijkt dat Lodewijk dus nog minstens 19 maanden eerder, namelijk vóór 2 oktober 1494, moet overleden zijn... Het jaartal 1496 op de steen kan dus niet kloppen.

Wat is dan wel zijn juiste overlijdensdatum? Hier helpen ons sommige van de oude genealogieën, en wat blijkt: een genealogie bewaard in het familiearchief De Baenst vermeldt als zijn overlijdensdatum: 5 juni 1494^[34]. Deze genealogie is evenwel een kopie circa 1800 van een genealogie uit een 18^{de}-eeuwse verzameling. Maar er bestaat een veel oudere genealogie en wel van Marius Voet (1623-1685), één van de meest gewetensvolle Brugse genealogen. In zijn origineel handschrift lezen we in de genealogie De Baenst^[35] over Lodewijk [II] de Baenst: *ob. 5 juny 1494*, en over zijn weduwe Margareta Boulengier: *vefve 1494*. In het eerstvermelde jaartal 1494 is zelfs het laatste cijfer “4” duidelijk een overschrijving van een ander cijfer, wat goed mogelijk een “6” kan geweest zijn ... Op één cijfer na de datum dus zoals op het grafscript.

Het ziet er dus naar uit dat er een fout geslopen is tijdens het kappen van het grafscript! De naaste verwanten moeten dit allicht wel gezien hebben, maar zij hebben blijkbaar toch niet de nodige stappen gedaan om de fout te laten herstellen.

We merken op dat in het grafscript alleen sprake is van Lodewijk [II] de Baenst en niet van zijn echtgenote. Zijn weduwe Margareta Boulengier werd dus niet bij hem begraven, anders zou zij ook vermeld geweest zijn. Lodewijk [II] was bij zijn overlijden allicht niet oud: in 1471-72 was hij nog een kind of adolescent (zie hoger) en deelnemers aan tornooien waren doorgaans jongvolwassenen (zijn vroegste deelname was in 1479). We schatten hem daarom geboren ca. 1455-60, dus eerder één van de latere van de 10 kinderen, die geboren werden vanaf 1441-42. Hij zou dan bij zijn overlijden in 1494 35 à 40 jaar oud geweest zijn. Dit kan

[33] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 24.

[34] Letterlijk: *ob. (üt) 5 jün 1494*. De oude genealogieën De Baenst in: BRUGGE, Rijksarchief, *Fonds de Thibault de Boesinghe* en in BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, *Fonds Merghelynck*, 42 vermelden geen data. J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires*, p. 467 vermeldt als overlijdensdatum 13 oktober 1494 (zoals overgenomen uit J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, Brugge, 5 vols. + suppl., 1857-1864, I, p. 30), weliswaar ook al twee jaar eerder, maar de dag of maand kunnen niet correct zijn, daar zijn echtgenote Margareta Boulengier al op 2 oktober 1494 zijn weduwe was. (Zoals gewoonlijk geeft J. GAILLIARD helaas nooit zijn bronnen op.)

[35] BRUSSEL, Koninklijke Bibliotheek, *Fonds Goethals*, 736, f° 101-102v (genealogie De Baenst), i.h.b. f° 101, 5^{de} kolom.

verklaren waarom hij in zijn testament zegt begraven te willen worden met zijn echtgenote, maar alleen *indien dat huer also ghelieft*. Hij verwachtte blijkbaar niet echt dat dit het geval zou zijn. Enigzins logisch als we bedenken dat hij slechts acht jaar eerder met haar gehuwd was. Hij verwachtte dus wel dat zij zou hertrouwen en meer waarschijnlijk bij haar tweede echtgenoot zou begraven worden. En dat gebeurde ook: zij hertrouwde met Lodewijk II van Vlaanderen gezegd van Praet, heer van Beveren en Onlede, en baljuw van Brugge en het Vrije in de jaren 1511-1523^[36]. Maar ook dit huwelijk bleef kinderloos^[37]. Hij overleed op 6 september 1523 en zij op 24 februari 1527 en beiden werden begraven in de kerk van Beveren bij Roeselare, onder volgend grafschrift zoals opgetekend door de 16^{de}-eeuwse wapenheraut Cornelius Gailliard: *Bevere, bij Rousselare: Licht in den choor, op de noortzijde, in een tombe, mejoncheer Jan van Vlaenderen, heere van Bevere ende van Onelé [Onlede]: Cij gist noble homme Jan de Flandres, escuier, s(eigneu)r de Onelé et de Bevere, en son temps baillij de la ville de Bruges et du terroir du Franc, f(filiu) s messire Loijs de Flandres, ch(eva)l(i)er, s(eigneu)r de Praet et du paijs de la Wostijne, obiit 1523, le 6 de septembre; et dame Margrite Bolengier, obiit 1526 le 24 de fevrier*^[38].

Men kan zich afvragen wanneer het grafschrift voor Lodewijk [II] precies gemaakt werd en wie de opdracht er toe gaf. Het meest logische lijkt dat dit gebeurde door zijn enige broer Pauwel de Baenst, president van de Raad van Vlaanderen. Hij had zijn broers natuurlijke dochter onder zijn hoede genomen. Zo had hij haar huwelijkscontract opgemaakt en zich daarin garant gesteld voor zijn zuster Margareta de Baenst (een andere zuster Anna was al overleden (in 1485) en de laatste zuster Clara was religieuze). Zeer waarschijnlijk is hij het ook geweest die de nodige stappen heeft ondernomen opdat Cornelia alsnog gewettigd zou worden. En tegelijk werd toen ook haar echtgenoot Cornelis Fremault gewettigd, want ook hij was een bastaardzoon (zoon van Jan gezegd Athis Fremault bij Catharina Temmerman die hij had voor zijn wettelijk huwelijk

[36] P. GACHARD, *Inventaire des Archives des Chambres de Comptes*, Brussel, 1845, II, p. 360: 13 rekeningen van Jan van Vlaanderen, heer van *Honnelede* en Beveren bleven bewaard over de periode 1 mei 1511 tot 6 november 1523 (hij overleed dus in functie en werd opgevolgd door Lodewijk van Vlaanderen, heer van Praet en van de Woestijne, die zijn laatste rekening zal afgesloten hebben).

[37] H. DE LIMBURG STIRUM (ed.), KAN. DE JOIGNY, *Manuscrit relatif aux seigneuries de Flandre*, Oudenaarde, 1935, p. 39 (Onlede).

[38] [J.] B^e BETHUNE, *Epitaphes et monuments des églises de la Flandre au XVI^m siècle d'après les manuscrits de Corneille Gailliard et d'autres auteurs*, Brugge, [1897]-1900, p. 245; zie ook: O. DE WREE, *La généalogie des Comtes de Flandre depuis Bavouin Bras de Fer iusques a Philippe IV, Roy d'Espagne*, 2 vols., Brugge, 1642, deel *Preuves*, II, p. 289-280, die hetzelfde grafschrift citeert, maar als overlijdensmaand voor Margareta januari geeft i.p.v. februari.

met Jeanne de la Val). Dit gebeurde bij akte van mei 1497 te Brugge^[39]. Daarmee nam hij mogelijk enkele obstakels weg voor de loopbaan van Cornelis Fremault: deze werd immers later raadsheer van Filips de Schone en keizer Karel en in de jaren 1502 tot 1511 was hij procureur-generaal van de Raad van Vlaanderen. Pauwel de Baenst overleed kort daarna. Ziek zijnde, maakt hij zijn testament op op 15 mei 1497^[40]. Hij overleed in juli 1497. Hij werd niet in Brugge begraven, maar in de kerk van zijn heerlijkheid Voormezele (die hij als huwelijksgeschenk van zijn schoonvader had gekregen en die deze laatste zelf gekocht had van Catharina van Lichtervelde). Als hij degene was die de opdracht gaf tot het maken van het graf met grafschrift voor zijn broer en de gedenkstenen voor hem en hun ouders, dan moet dit vóór juli 1497 gebeurd zijn.

Misschien werd de opdracht tot het maken van het grafschrift gegeven in 1496 en heeft de steenkapper uit verstrooidheid dit jaartal op de grafsteen geplaatst?

PIETER DONCHE

[39] W. VAN HILLE, *Inventaire des lettres de légitimation*, Handzame, 1979, p. 133, verwijzend naar RIJSEL, Archives départementales du Nord, Rekenkamer, oorkonderegister 1480-1498, f° 133.

[40] BRUGGE, Rijksarchief, *Familiearchief De Baenst*, nr. 26 (afschrift van zijn testament).